

УДК 33:631.6

ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ПРИ ОСВОЄННІ РІЧКОВИХ БАСЕЙНІВ

Д.Й. ВОЙТИШИНА

Розглянуто екологічні аспекти банківської діяльності з урахуванням басейнового підходу та результатів екологічного аудиту щодо фінансування великих промислових та житлових об'єктів, видачі кредитів під господарську та інвестиційну діяльність, страхування виробничої діяльності у промисловому та сільськогосподарському виробництві.

The ecological aspects of bank's activity are considered taking into account of pool approach and results of ecological audit on financing of large industrial and dwelling objects, deliveries of credits under economic and investment activity, insurance of production activity in industrial and agricultural production.

Ключові слова: басейновий підхід, річковий басейн, моніторинг довкілля

Басейновий підхід щодо моніторингу довкілля та оцінки екологічної ситуації, наслідків господарської діяльності та коротко і довгострокових підходів, повинен лягти в основу банківської діяльності.

Банк повинен стати дієвим важелем впливу на формування і реалізацію екологічної політики з врахуванням можливих ризиків та обороту капіталу. Все більш вагомою у банківських фондах стає така цінність, як земля. Водні та рослинні ресурси, дика природа, її стан та використання, і зрозуміло, охорона.

Крім фінансової сторони є соціальна та екологічна. Стан середовища, як сформулював цей новий принцип д.б.н. Малюк В.І. «Довкілля – побіг серця фінансових систем» [4]. На нашу думку, цей принцип повинен реалізовуватись на басейновому принципі – найменший екологічний ланці довкілля.

©Д.Й. Войтишина - пошуковець Національного університету водного господарства та природокористування

Зупинимось на деяких аспектах піднятої проблеми.

Суспільство звикло до спалювання поживних залишків зернових (соломи) та пріючи старих скирд її на обочинах доріг. Сьогодні в Європі налагоджене брикетування соломи та спалювання її у спеціальних котлах для отримання тепла. Аналогічно мають бути розроблені недорогі малогабаритні пристрої для отримання метану із гною у фермерських господарствах, отримання електроенергії від сонячних батарей та вітросилових установок.

Щодо реабілітації річкової мережі, порушеної меліоративним і гідротехнічним виробництвом, то викликає повне розчарування сьогоденний стан меліоративних систем та поєднаної з ними річково-озерної мережі. В першу чергу, тут були відсутні науково обґрунтована концепція масового осушення перезволожених та осушених територій, особливо на мало та середньо потужних залежах торфів, а також відсутній прогноз. Відомо, що торф ущільнюється, мінералізується і, в залежності від характеру використання в сільському господарстві, спрацьовується за 10-15 років. Далі – відкриваються піски, відбувається повторне заболочування територій. Щоб цього уникнути, поглиблюються магістральні канали (бувші малі річки). Разом з поглибленням знижується рівень ґрунтових вод на водозборі. Коренева система дерев, адаптованих до попереднього рівня зволоження, гине.

Дерева падають (басейн р. Трубіж, верхів'я р. Любянка – притоки першого порядку Південного Случа). Причина – відсутність наукового обґрунтування та аудиту. Сьогодні замість пересувних механізованих колон (ПМК) системи бувшого Мінводгоспу України необхідне створення механізованих систем відродження малих річок (МСВР).

Однією з вагомих причин деградації річкової мережі, крім спрямлення русел, є впорядкування річкових смуг. Їх обов'язкова наявність декларована вітчизняним законодавством. Однак, по всій Україні вони практично відсутні, вірніше, не виконуються вимоги щодо їх використання.

Характерним з цього є приклад дії уряду і союзу фермерів провінції Онтаріо (Канада) щодо впорядкування прибережної смуги р. Гранд Рівер. Внаслідок бактеріального забруднення

річки та появи кишкових захворювань було прийнято рішення уряду провінції Онтаріо щодо впорядкування прибережних смуг в межах кожного фермерського господарства. Розташованого у басейні річки. На це були виділені спеціальні кошти як із сторони федерального уряду провінції та союзу фермерів. Тепер сільгоспугіддя та прибережну смугу річки (аж до видолинку з тимчасовою наявністю течії) відділяє механічна огорожа (металевий трос, жердини, сітка). Господарство, де реалізовані узгоджені з службою охорони довкілля заходи отримує диплом (сертифікат), згідно якого закупівельна вартість сільськогосподарської продукції (молока) зростає на 10,0%. Поверхневий стік з полів контролюється за масою внесеного на поверхню гною чи гноївки (за нітратами та фосфатами).

Попередження селів та паводків у гірських районах напряму пов'язана з відсутністю компетентного екологічного аудиту. Зрілий ліс для Карпат, в т.ч. і буковий, є стабілізатором стану довкілля. Його площа у гірській місцевості за даними різних авторів, повинна складати більше 50,0% [4]. Крутизна схилів, порушених важкою технікою при дрелюванні лісу (раніше використовувались дощаті жолоби та гірська вода), залишки поспішної вирубки побічних відходів сприяли засміченню крутосхилів, зростанню маси домішок, що перекривали шлях води, формували пікові хвилі селю на схилах. Наслідки невітніші, значні матеріальні збитки.

Це лише окремі приклади екологічно необґрунтованої господарської діяльності.

Раніше існували комплексні схеми охорони і використання природних ресурсів за адміністративним поділом, виконаних інститутом «Укрземпроект». В зв'язку з зміною порядку землекористування необхідна корінна переробка таких схемі ключовою фігурою тут повинен стати землевпорядник.

Коли ми говоримо про басейновий підхід, то і фінансово-кредитна система повинна бути басейновою, вирішувати питання економічні на основі екологічного аудиту : яка доля відпрацьованих меліоративних систем; як розвивати туризм; відновлювати вирубані раніше колгоспні ліси; розвивати фермерство; як розвивати тваринництво – до речі ніхто не віддавав заплавні луки р. Горинь , наприклад, на відгул пасовищ великої рогатої худоби - тут можливий варіант стійлового утримання чи прив'язного випасання, як це

прийнято у Канаді; як розвивати ставкове рибництво – за принципом Китаю – в кожній водоймі – риба.

Необхідно змінити відношення банків до відповідальності за порушення довкілля – фінансувати треба тільки екологічно бездоганні проекти. А у іншому разі – відшкодовувати негативні наслідки та платити за забруднення.

Викликає значну проблему взаємозв'язок між урбанізацією (містобудування) в басейнах малих річок. Тут слід привести приклад ділянки р.Устя, нижче м.м. Здолбунів та Рівне. Зупинимось на технічному ставу – водосховищі нижче м. Рівного із греблею колишнього Шпанівського цукрозаводу у с. Зозів. Велика площа водного дзеркала – понад 100 га із мілководдями та заростями вищої водної рослинності створювали біоплато для очищення води р. Устя (злизових та господарсько-побутових. Умовно очищених). Про інтенсивність забруднення можна судити із того, що при глибині при гребельної ділянки 3-4 м біля 20 років назад тут сьогодні створилось мілководдя, а зарості з очерету та рогозу наблизились до греблі. Замість коропів, окунів, щук, плотви та карасів тут сьогодні виживає лише вселенець - ротан.

Технічний став сьогодні – це доповнення до очисних споруд м.Рівне. Існує проблема – виживання населення на берегах, яке має право на водокористування згідно Конституції і якого його позбули та проблеми виходу із ситуації, що склалась.

З екологічної позиції подальший розвиток міста неможливий без : а) повного переходу на ізольовану від русла технологічного водовідтворення та очищення стічних вод, наведення ідеальної чистоти на вулицях; б) рішення питання утилізації осаду у технічному ставу (водосховищі) нижче м. Рівне.

Банківська система у цьому відношенні повинна працювати разом з природоохоронною державною службою та органами місцевого самоврядування.

Окремою галуззю управління екологічною ситуацією є система страхування від можливих ризиків: технологічних, гідрологічних, погодних. При цьому страхувальник повинен ліквідувати від'ємні наслідки минулої діяльності, джерела погіршення якості води, можливість випадкових забруднень

та отримати від природоохоронних служб сертифікат екологічної відповідності природоохоронним нормативам господарювання.

Очевидно, крім басейнової спрямованості екологічної політики банків, повинно бути регіональна (Західне Полісся, наприклад), що несло би соціальну спрямованість на ліквідація негативних наслідків природокористування. Оскільки цей регіон має міждержавне (межує з Польщею і Білорусією) та континентальне значення (Європа) в плані збереження боліт, масивів лісів, генофонду флори і фауни, то в його збереженні мають зацікавленість і сусідні країни. Створюються регіональні інвестиційні фонди, тобто суспільство виділяє кошти на збереження природи майбутнього, як скарбниці природи.

Для прикладу – для збереження Великих Озер у США та Канаді створена програма, під яку виділено понад 20 мільярдів доларів, уже використано біля 5,0 мільярдів [5].

Для оздоровлення довкілля у США та України створена програма для збільшення лісистості майже удвічі, як рушійного фактору у формуванні стану довкілля.

Президент України В.Ющенко указом від 04.11.2008 доручив Кабінету Міністрів вжити заходи щодо збереження і відтворення лісів і зелених насаджень. Необхідно також затвердити зміни в Держпрограму «Ліси України» на 2002-2015 р.р. відносно напрямку вжитих нею міроприємств на досягнення оптимальних показників лісистості; розробити механізм стимулювання власників земельних участків до здійснення лісорозведення на землях, які раніше не були лісами, в першу чергу малопродуктивних, непридатних для використання в сільському господарстві.

На сьогодні працює Кіотська міжнародна програма по моніторингу і збереженню басейнів р.Дунай і р.Дніпро. Працює програма із попередження забруднення атмосфери окисом вуглецю. Що зменшить інтенсивність формування парникового ефекту.

Однак, чи цього достатньо? Напевно, ні. Для вирішення питань екологізації економіки повинні підрости і економісти, і екологи. Хоча в минулому ми бачимо негативні наслідки: вирубані у далекі сачи дубові ліси пониззя Дніпра – гілеї, засипані пісками колишні квітучі міста Месопотамії, аридизація клімату Полісся України.

Висновки :

1. Розвиток банківської сфери обслуговування щодо великих проєктів, кредитування та інвестиційної політики неможливий без врахування ризику щодо екологічної ситуації та коротко і довгострокових прогнозів щодо наслідків господарської діяльності.

2. Великі банки, виходячи із басейнового принципу природокористування, повинні вести екологічний аудит на основі власної екологічної служби експертів.

3. Страхування виробничої діяльності без врахування економічної ситуації та екологічних стандартів етично та економічно необґрунтоване. Несе значні ризики.

4. Інвестиційна політика повинна вестись з урахуванням екологічних, економічних та соціальних пріоритетів. Експертної оцінки вагомості їх складових.

Бібліографія

1. Войтишина Д.Й. **Вибір оптимальних стратегій оздоровлення річкових басейнів на основі множинно-критеріальних рішень** Борде. Вісник НУВГП № 3(39) економіка, Рівне, 2007. – С.52-60.

2. Войтишина Д.Й. **Концепція еколого-економічної оцінки вартості об'єктів природно-заповідного фонду і антропогенно змінених ландшафтів**, Вісник НУВГП № 4 (економіка), Рівне, 2007. –С. 205-213.

3. Войтишина Д.Й. **Розрахунок еколого-економічного потенціалу р.Удай..** Вісник НУВГП №1 (37), Рівне, 2007. – С.10-17.

4. Малюк В.І. Довкілля – побіг серця фінансових проблем. Екологічний вісник № 7,8, липень-серпень 2003.К.: Аспект-Поліграф, с. 24-26.

5. Shillito D. **Environment risk : assessment, management and prevention of loss** // Sheldon C. (ed.) ISO 14001 and Beyond / Environmental Management Systems in the Real World. – Greenleaf Sheffield, 1997.-p.385-402.

6. Kopitsky I.I. and Betzenberger E.T. **Bankers debate should banks lend to companics with environmental problems? The Dryden Press**, London, 1997. – p. 281-290.

Рецензент: д.е.н., професор Римар М.В.